

तुमच्या उफाळणाऱ्या जीवनाला साजेसे ठाकरसी कापड

स्वच्छंद मजेत हवे तसे मुक्तपणे भटकणाऱ्यांसाठी ठाकरसीचे मोकळे मोकळे वाटणारे सुती कापड अगदी साजेसे असते. पॉप्लिन, लॉन्स, वॉयर्स, कॅम्ब्रिक्स - कुठेहि गेलात तरी शोभून दिसते. शहराबाहेर खेड्यापाड्यात रानोमाळ भटकत असताना किंवा शहरात प्रतिष्ठितपणे फिरत असताना वापरले तरी उपयुक्त ठरते. ठाकरसीच्या सुती कापडाने थंडावा राहतो नि मोकळे मोकळे निश्चित वाटते. तुमच्या आवडीची मिदस व रंग जरूर पसंत करा. रानावनातील भटक्या जीवनाची तुम्हाला हीस असेल तर त्यासाठी ठाकरसीच्या सुती कापडासारखे दुसरे कापड नाही, अगदी हवे तसे हे कापड आहे. स्वच्छंद भटकतीसाठी मोकळे मोकळे तरल कापड. गाड्या, फ्रॉक वेगरेचे (ड्रेस मटेरियल) कापड, शर्टिंग व चर्टिंग.

ठाकरसीचे सुती कापड न चुरगळण्याच्या चाचणीला उत्तरेल असे 'टिविलाइज्ड' असते आणि आट्ट नये म्हणून 'सॅम्फोराइज्ड' असते.

ठाकरसी ग्रुप ऑफ मिल्स,

काऊन * हिन्दुस्थान युनिट नं. १ * हिन्दुस्थान (इंडियन) युनिट नं. २
१६, अपोलो स्ट्रीट, मुंबई - १.

Madison/TGM/7 Mar

हा हन्त हन्त नलिनी गज उज्जहार

कागद क्षेत्रातील अग्रगण्य कारखानदार श्री. बाबूरावजी पारखे ह्यांचे ज्येष्ठ चिरंजीव, कविवर्य ग. दि. माडगूळकर ह्यांचे ज्येष्ठ जामात आणि सोपोली येथील पेपर अँड पल्प कन्व्हर्शन्सचे ऑईट मॅनेजिंग डायरेक्टर श्री. सुधाकर मल्हार पारखे (वय ३३) (२) श्री. बाबूरावजी ह्यांचे जावई आणि पेपर अँड पल्प कन्व्हर्शन्सचे जनरल मॅनेजर श्री. नागेशराव रघुनाथराव देशपांडे (वय ३६) आणि (३) श्री. बाबूरावजी ह्यांचे भाचे, सोनगड येथील सेंट्रल पल्प मिल्स आणि पारखे उद्योग समूहाचे चीफ सिव्हिल इंजिनियर श्री. आत्माराम विनायक ऊर्फ दादासाहेब कवठेकर (वय ३८) हे तिघे एकाच उद्योगसमूहातील आणि उद्योग कुटुंबातील कर्तबगार तज्ज्ञ तरुण हैद्राबादहून विजयवाडा येथे टॅक्सीने जात असता हैद्राबादपासून ४० मैलांवरील रामण्णापेठ गावानजीक मोटरअपघातात ठार झाले. श्री. बाबूरावजी आणि त्यांचे कुटुंबीय ह्यांच्यावर सहानुभूतीचा वर्षाव झाला. त्या सर्वांना उद्देशून कुटुंबीयांच्या वतीने पाठविलेल्या आभाराच्या पत्रात खालीलप्रमाणे मजकूर आहे :—

आता कळवावे असे काहीही उरलेले नाही

अनेकांनी वर्तमानपत्रांत ती बातमी वाचली व अशक्य, अतर्क्य, अघटित, अनाकलनीय म्हणून उद्गार काढले. शब्दांनाच निःशब्द करणारी ही घटना.

आमच्या आर्थोेगिक कार्याचे शिल्पकार आणि आधारस्तंभ सुधाकरजी पारखे,
नागेशराव देशपांडे
आणि

दादासाहेब कवठेकर,

हे तिघेही एकाच वेळी अपघातात कामी आले.

जगन्निर्यत्याच्या योजनेची जाणीव नसणारे आपण पराधीन मानव. विवेकालाही वेड लागावे, श्रद्धेला पक्षाघात व्हावा, देवाच्या न्यायबुद्धीबद्दल संदेह निर्माण व्हावा, अशी आपत्ति. पण.....

बुद्ध्याचेंही पान हाले त्याची सत्ता ।

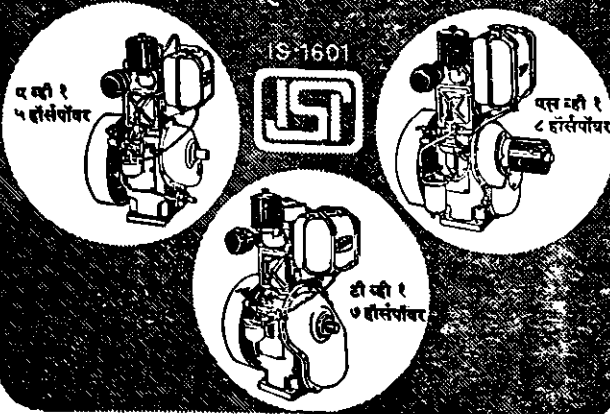
राहिली अहंता मग कोठें !!

अध्यात्माची कास धरून, प्रयत्नशीलता, धैर्य, गांभीर्य, सारे अंगी बाणविण्याचा आम्ही प्रयत्न करित आलो. व्यावहारिक चढउतारावर त्यायोगे मात करू ही आमची निष्ठा. पण शेवटी आम्हीही माणसेच. आमची मने अंशा आपत्तीत का खळबळून उठू नयेत ? ओसंडू या त्यांना-धैर्याचे, गांभीर्याचे, अध्यात्माचे बांध फोडून... !

आपण सर्वांनी आमच्या कुटुंबीयांविषयी जे प्रेम व जी सहानुभूती दाखविली त्याबद्दल शतशः धन्यवाद.

दर्जेदार किलोस्कर इंजिनांना भारतीय मानक संस्थेचे प्रमाण पत्र

७ ते ८ हॉर्स पॉवर

प्रथम पासूनच किलोस्कर इंजिने त्यांच्या उत्तम दर्जाबद्दल प्रसिद्ध आहेत.

देशातील आणि परदेशातील असंख्य शेतकरी व इतर ग्राहक यांच्याकडे वापरात असलेली इंजिने हे याचे प्रतीक आहे.

आतां भारतीय मानक संस्थेने (ISI) देखील प्रमाणपत्र देऊन, हे मान्य केले आहे.

किलोस्कर इंजिन- शेतकऱ्यांची पहिली पसंती

किलोस्कर ऑईल इंजिन्स लि.

१३, लक्ष्मणराव किलोस्कर रोड, सडकी, पुणे ३

© इंजिनसाठी किलोस्कर ऑईल इंजिन्स लिमिटेड यांनी या हेतूमाकडून उपयोगाचा अधिकार मॉदयिलेला आहे.

Tom & Bay/KO-7315-11

☆ अर्थ ☆

बुधवार, ६ जून, १९७३

संस्थापक :
प्रा. वामन गोविंद काळे
संपादक :
श्रीपाद वामन काळे

“अर्थ एव प्रधानः” इति कौटिल्यः अर्थमूलौ धर्मकामाविति । —कौटिलीय अर्थशास्त्र.

बँक रेटमध्ये वाढ म्हणजे धोक्याचा कंदील
सरकारी खर्चाला कात्री किती लागते आणि
उत्पादन किती वाढते हा खरा प्रश्न आहे

रिझर्व्ह बँकेने बँक रेट ६% चा ७% करून भारताच्या चिंताजनक आर्थिक परिस्थितीच्या धोक्याचा लाल दिवा दाखविला आहे. बँक रेट वाढवून फारशी सुधारणा होणार नाही, हे जाणून रिझर्व्ह बँकेच्या गव्हर्नरानी, “मागणीच्या मानाने पुरवठा तोकडा पडत असल्यामुळे, विशेषतः शेतीच्या क्षेत्रातील तृटीने परमावधी गाठल्यामुळे आणि सरकारी अंदाजपत्रके मोठ्या तृटीची असल्यामुळे आर्थिक परिस्थिती आटोक्यात ठेवण्याची तातडीची गरज आहे” अस म्हटले आहे. चलनाची वाढ उपलब्ध पुरवठ्यावर ताण निर्माण करित आहे. तेव्हा, सरकारने स्वतःचा खर्च आटोक्यात ठेवणे आणि करवसुलीत वाढ करणे हीच ह्या परिस्थितीवरील खरी प्रभावी उपाययोजना आहे. सरकारला स्वतःच्या पतपत्रिकेवर अमर्याद चलनी नोटा रिझर्व्ह बँकेकडून मिळविण्याचा अधिकार आहे, त्यामुळे चलनवाढीस आळा घालण्याचे सामर्थ्य रिझर्व्ह बँकेजवळ नाही; ती सरकारला फक्त सहा देऊ शकते.

अर्थात रिझर्व्ह बँक आपल्या मर्यादित अधिकारात उपाययोजना करू शकते. त्याचाच बँक रेटमधील वाढ हा परिणाम आहे. गेल्या ऑक्टोबर नंतर आतापर्यंत व्यापारी बँकांचा कर्जपुरवठा १,००० कोटी रुपयांनी वाढला आहे; गेल्या वर्षीपेक्षा आता जनतेजवळ १६% अधिक पैसा आहे. घाऊक मालाच्या किमतींचा निर्देशांक (१९६१-६२=१००) १२ मे, १९७३ रोजी २३१.३ वर पोचला. गेल्या वर्षी तो १९२.९ होता. बँकांकडील ठेवी वाढल्यामुळे कर्जांच्या अटी सौम्य करण्याकडे बँकांची प्रवृत्ती झाली आहे. बँकांना पायबंद घालण्यासाठी श्रेड्यूल्ड व्यापारी बँकांनी रिझर्व्ह बँकेकडे ठेवण्याची रकम ठेवींच्या ३% ऐवजी आता ५% करण्यात आली आहे. ह्या जादा रकमेवर बँकांना ४.७५% व्याज मिष्टेल.

ठेवींची वाढ होत राहण्याची चिन्हे दिसत आहेत, तेव्हा कर्जांवरील किमान व्याजाचा दर ठरविण्याची आवश्यकता आहे. (नेहमी कमाल दर ठरविण्याची आवश्यक असते) काही खास प्रकारची कर्जे वगळून बाकीच्या कर्जांवर बँकांनी १०% पेक्षा कमी व्याज आता घेता कामा नये. ज्या कर्जांवरील व्याजाचा दर वाढविलेला नाही, अशा कर्जांचा फायदा खरोखरच गरजू छोट्या कर्जदारांना मिळत आहेना, हे बँकांनी पाहावयाचे आहे.

अनिर्बंध महागाई आणि मालाचा तुटवडा ह्यावरील रिझर्व्ह बँकेच्या वरील उपायाला अनुलक्षून मध्यवर्ती अर्थ स्वात्यानेही काही उपाय योजण्यास प्रारंभ केला आहे. अद्याप जे उपक्रम हाती घेतलेले नाहीत किंवा ज्या उपक्रमांपासून सत्वर फलनिष्पत्ती होणार नाही, अशा उपक्रमांची प्रगती रोखून ठेवण्यास अर्थस्वात्याने इतर स्वात्यांना सांगितले आहे. १९७३-७४ चे अंदाजपत्रक ८५ कोटी रु.च्या तृटीचे आहे; पे कमिशनच्या शिफारशीच्या अमलबजावणीने त्यात १५० कोटी रु.ची भर पडणार आहे. अनपेक्षित चलनवाढीचा ह्या हिशेबात अंतर्भाव नाही. मध्यवर्ती अर्थस्वाते सरकारी खर्चात किती बचत करू शकते, हे आता पाहावयाचे आहे.

छोट्या बँकांची गरज आता वाढली !

“मुंबईत व्यापारी, राष्ट्रीयीकृत व सहकारी बँकांच्या शाखांचे प्रचंड जाळे असतानाही जनता सहकारी बँकेसारख्या छोट्या बँकांना शाखा काढण्यास परवानगी का देण्यात आली ? त्याची कारणे दोन आहेत. एक तर मोठ्या बँकांच्या शाखांतून नोकरशाहीची प्रवृत्ती वाढलेली दिसते. छोट्या बँकांची सेवा ही व्यक्तिगत स्वरूपाची असते व तिच्या ग्राहकांना ती कार्यक्षमतेने मदत करू शकते. त्याचीच आज आवश्यकता आहे.”— जनता सहकारी बँक, पुणे, च्या १८ व्या शाखेचे टॅमरिंड लेन, फोर्ट, मुंबई, येथे उद्घाटन करते वेळी रिझर्व्ह बँकेचे कार्यकारी संचालक डॉ. सी. डी. दातये ह्यांचे भाषण.

मोठे कारखानदार छोट्यांचा पैसा वापरतात

मोठे कारखाने लघुउद्योगांच्या उत्पादनाचे प्रमुख खरेदीदार; पण हे बडे खरेदीदार घेतलेल्या मालाची किंमत महिनोमहिने देत नाहीत. राष्ट्रीयीकृत बँका लघुउद्योगांना प्राधान्येकरून कर्जे देतात, त्यांचा फायदा मोठे कारखाने मालाची विले तुंबवून ठेऊन स्वतःच उपटतात, अशी लहान कारखानदारांची तक्रार आहे. पब्लिक सेक्टरमधील कारखानेही ह्याला अपवाद नाहीत. “मोठे कारखाने लहान कारखान्यांना मदत करित नसून लहान कारखानेच मोठ्यांना मदत करित आहेत” अशी टीका ह्या परिस्थितीवर महाराष्ट्र स्मॉलस्केल इंडस्ट्रिज डेव्हलपमेंट कॉर्पोरेशनचे चेअरमन, श्री. नेवाळकर ह्यांनी केली आहे. लघुउद्योगांच्या ताळेबंदात नफा दिसला तरी तो येण्याच्या जिंदगीचे कागदी स्वरूपात असतो; त्यांना स्वतःचा विकास करण्यासाठी आणि कधी कधी इनकम टॅक्स भरण्यासाठीही पैसा राहात नाही.

शंतनुराव किलोस्करांचे ७१ व्या वर्षात पदार्पण

श्री. शंतनुराव किलोस्करांनी २८ मे, १९७३ रोजी ७० वर्षे

पुरी करून ७१ व्या वर्षात पदार्पण केले. तांत्रिक ज्ञान असणाऱ्यांच्या हातीच उद्योगधंद्यांची सूत्रे असावी, भांडवलदारांच्या हाती ती असू नयेत, ही आताची विचारसरणी आहे. परंतु, ह्या विचारसरणीप्रमाणे प्रत्यक्ष कृती शंतनुरावांनी गेली ५० वर्षे केली आहे—मॅसेच्युसेट्स इन्स्टिट्यूट

ऑफ टेक्नॉलॉजी (यू. एस. ए.) ची पदवी उत्तीर्ण होऊनच, स्वतःच्या वडिलांनी स्थापन केलेल्या किलोस्कर ब्रदर्स लि. मध्ये ते दाखल झाले; केवळ संस्थापक लक्ष्मणरावांचा पुत्र म्हणून नव्हे. शंतनुराव खेडेगावात, कामगारांच्यात चोवीस तास वाढलेले; त्याला अत्याधुनिक शिक्षणाची जोड मिळाली आणि त्यांनी किलोस्करांच्या उत्पादनात विविधता आणून त्यांच्या इंजिनियरिंग कारखान्यांची ठिकठिकाणी उभारणी केली. त्यांच्या नेतृत्वाखालील कारखाने भारताच्या चार राज्यांत विखुरले असून जर्मनी, फिलिपाइन्स आणि मलेशिया येथेही त्यांनी यशस्वी रीतीने कारखाने उभारले आहेत. निर्गतीची सरकारला निकड होण्यापूर्वी किती तरी आधी त्यांनी निर्गतीचे महत्त्व ओळखले; त्यांची डिझेल इंजिने वीस वर्षांपूर्वीपासूनच निर्गत होत आहेत; आता जगातील वेगवेगळ्या देशांत २ कोटी रुपयांची किलोस्कर उत्पादने निर्गत होत आहेत. किलोस्करांच्या ११ कंपन्यांचे ते चेअरमन व इतर ९ कंपन्यांच्या संचालक मंडळाचे सदस्य आहेत. उद्योगधंद्याविषयी सरकारी धोरण आणि कारभार सुधारण्यासाठी त्यावर स्पष्ट, उघड आणि तर्कशुद्ध टीका कर्तव्यबुद्धीने करण्यास ते कचरत नाहीत. जेट युगातील मराठी माणूस कसा असायला हवा, हे स्पष्ट करून सांगणे हा त्यांच्या आवडीचा विषय आहे. त्यांच्यासारखे बहुसंख्य कारखानदार असते तर कित्येक उद्योगांच्या राष्ट्रीयीकरणाची मागणी टळली असती. त्यांना औद्योगिक क्षेत्राचे, जनतेचे, त्याचप्रमाणे सरकारचेही अत्युच्च मानसन्मान मिळाले आहेत. कर्तृत्वसंपन्न ५० वर्षांच्या त्यांच्या कामगिरीने दोन पिढ्यांचे द्वारा महाराष्ट्रात निर्भळ कारखानदारीचा वटवृक्ष निर्माण केला आहे. आपल्या पतीच्या उद्योगधर्माचरणातही सौ. यमूताईनी (विवाह : १९२७) दिलेल्या उत्साही सहकार्याने सुशिक्षित स्त्रियांपुढे आणि दांपत्यांपुढे एक आदर्श घालून दिला आहे. आम्ही श्री. शंतनुरावांना प्रदीर्घ निरामय आयुष्य चिंतितो.

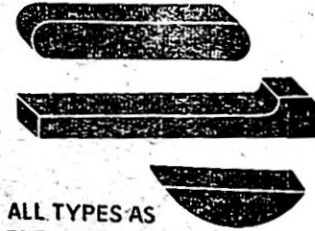
Swastik FOAM

cosy
sitting
pleasure!

SWASTIK RUBBER PRODUCTS LTD.
PUNE-411003

Dattaram-SRP-22

**IMPORT
SUBSTITUTE
GADRE KEYS**

ALL TYPES AS
PER SPECIFICATION

GADRE BROTHERS MADHAVNAGAR
(MAHARASHTRA)
PHONE NO. 2318 GRAM: "SEWA"

पुणे बँक ग्राहक संघ

राष्ट्रीयीकृत बँकांचे फायदे कमकुवत लोकांना
मिळवून देणारी पक्षानिरपेक्ष संघटना

श्री. ह. म. गद्रे ह्यांच्या द्रष्टेपणालाच पुणे बँक ग्राहक संघाच्या प्रेरणेचे श्रेय दिले पाहिजे. नंतर राज्य नियोजन मंत्री श्री. मोहन धारिया ह्यांनी पुढाकार घेऊन संघटना उभारण्याचे कार्य केले. सध्या संघाची दोन मार्गदर्शन केंद्रे आहेत. (१) ना. धारियांचे घर, २०३४ सदाशिव पेठ, पुणे ३० आणि (२) कॉॅम्पस हाऊस, पुणे ५. संघाचे कार्यालय 'महादेव भवन' १३९२, शुक्रवार पेठ, पुणे २ येथे आहे. संघाचे अध्यक्ष श्री. ह. म. गद्रे हे असून श्री. सुरेश बापट आणि श्री. दा. ना. गांडेकर हे चिटणीस आहेत.

भारतातील १४ बँकांचे राष्ट्रीयीकरण झाल्यानंतर त्या व इतर सर्व बँकांचे उद्दिष्ट समाजाच्या सर्व थरांतील गरजूंना आर्थिक मदत देण्याचे जाहीर झालेले आहे. बँकांची ती उद्दिष्टे साध्य करण्यासाठी व त्यांचे फायदे आर्थिकदृष्ट्या कमकुवत असलेल्या लोकांना मिळवून देण्यासाठी कार्यक्रम आखून त्याची पद्धतशीर अमलबजावणी होण्याची जरूरी आहे. हातगाडीवाले, चांभार, सुतार, शिंपी, न्हावी, बुरूड, फेरीवाले, छोटे दुकानदार व ठेकेदार, थोडक्यात स्वतःच्या हिमतीवर अर्थोत्पादन करू इच्छिणारे यांना जरूर ते कर्ज तातडीने व सहजपणे मिळवून देण्याची जरूरी आहे. ह्या लोकांजवळ भांडवल नसल्यामुळे त्यांची गरिबी हटत नाही, त्यांना जे कर्ज देतात ते दरमहा १२ ते ३० टक्क्यांपर्यंत व्याज आकारतात. व्यापारी लोक माल उधार देताना जादा भाव लावतात. त्यामुळे दिवसभर खपून जी कमाई होते त्यातला बराचसा वाटा सावकार व दलाल खातात असे दिसून आले आहे.

ह्या लोकांना बँकेच्या दारात जाऊन लहान लहान कर्जे मागणे जमत नाही. त्यांना तेथे मार्गदर्शन मिळत नाही. ह्या लोकांचे म्हणणे ऐकून घेणे, त्यांची सरी अढचण काय ते समजून घेणे, ते प्रामाणिकपणे मागणी करीत आहेत किंवा नाही ह्याची शहानिशा करणे, मिळालेल्या कर्जाचा विनियोग करून मूळ भांडवल शिल्लक राहून फायदा होण्याची शक्यता अजमावून पाहणे, बँकेत जाऊन कर्जाचा अर्ज करणे, त्यासाठी जामीन मिळविणे व कर्जाचा हप्ता वेळच्या वेळी भरणे, ह्यासंबंधीचे शिक्षण व मार्गदर्शन करण्यासाठी बँकेमधील नोकरवर्गास वेळ नसतो. तेव्हा अशा लोकांना योग्य ते मार्गदर्शन करणे, शिक्षण देणे व कर्जफेडीचे महत्त्व समजून देणे ह्यासाठी बँक ग्राहक संघासारख्या संस्थेची जरूरी आहे असे अनुभवाने सिद्ध झाले आहे.

बँक ग्राहक संघ काढणे फार जबाबदारीचे काम आहे. कार्य-कर्त्यांबद्दल बँकांना विश्वास वाटला पाहिजे व बँकिंग घंथाच्या उद्दिष्टांची व कार्यपद्धतीची त्याला माहिती असणे जरूरीचे असते. संघाने आतापर्यंत शिफारस केलेल्या सुमारे ५०० लोकांना कर्ज मिळाले आहे.

संस्थेचे कार्य कसे चालते ?

१. संस्थेचे कार्य पक्षनिरपेक्ष, बँकनिरपेक्ष, व्यक्तिनिरपेक्ष व निष्काम असते.

२. हे केवळ सार्वजनिक काम आहे व त्यात कुठलाही मोबदला कुठल्याही प्रकारे घेतला जात नाही.

३. संस्थेच्या वा कुठल्याही बँकेच्या नावास कमीपणा येणारे काम होऊ दिले जात नाही.

४. शिफारस करण्यापूर्वी स्वतः जास्तीत जास्त चौकशी केली जाते व ग्राहकास योग्य ते मार्गदर्शन केले जाते.

५. बँकेवर वा ग्राहकांवर कुठलेही दडपण आणण्याचा प्रयत्न केला जात नाही. केवळ दप्तर-दिरंगाई वाचविणे, लोकशिक्षण करणे, बँकांना मदत करणे व ग्राहकांच्याही सोयी बघणे हे ग्राहक संघाचे काम आहे.

६. शिफारस केलेल्या प्रकरणाबाबत, जबाबदारी नसली तरी, जमेल ती मदत बँकांना नंतरही करणे आवश्यक आहे. शिफारशीनंतर नैतिक जबाबदारी जास्त वाढते याची जाणीव ठेवावी लागते.

७. कर्जाची शिफारस करताना शक्यतो अर्जदाराच्या जागेस भेट देणे, त्याच्या घराची भाडेपावती वा करपावती बघणे, नगरपालिका व अन्य कुठलेही लायसेन्स जरूर असल्यास तेही बघणे, इलेक्ट्रिक कनेक्शनची माहिती घेणे, व्यवसाय असल्यास कच्चा माल कसा मिळतो, कुठे मिळतो, कसा घेतला जातो, विक्री कोठे होते याची माहिती तपासून घेणे, याबाबतचे ठोक हिशेब बघणे, नसल्यास नंतर तरी ठेवण्यासाठी अर्जदाराला प्रवृत्त करावे, अशी कार्यपद्धती आहे.

८. कर्जाचा विनियोग त्याच कामासाठी होत आहेना व त्यामुळे आर्थिक परिस्थितीत सुधारणा होणार आहे. व या सुधारणेतून कर्जाचा हप्ता देता येणार आहे याची सात्री करून घेतली जाते.

९. नंतरही कर्जदाराची अधूनमधून भेट घेऊन तारण असल्यास ते व्यवस्थित ठेवण्याबद्दल त्याला सूचना केल्या जातात व व्याज व मुद्दल वेळच्या वेळी फेडत आहे की नाही हे बघितले जाते.

१०. बँकेने आपल्यावर जसा विश्वास ठेवावा असे कर्जदाराला वाटते तसाच विश्वास आपल्याबद्दल असणारा एक किंवा दोन जामीन देणे महत्त्वाचे आहे. त्याबाबत त्याची इस्टेट असलीच पाहिजे असे नाही. तो नोकरदार किंवा धंदेवाईकही असू शकेल. विनातारण म्हणजे विनाजामीनही कर्ज मिळावे असे नव्हे. जामीनदाराच्या मिळकतीबद्दलची अर्जदाराप्रमाणेच माहिती घेऊन सात्री करून घेऊन, जरूर पडली तर कर्ज फेडण्यास तो पात्र आहे हे बघितले जाते.

११. संस्थेचे कार्यक्षेत्र पुणे कॉर्पोरेशन, सडकी, चिंचवड नगरपालिका व कॅम्पविभाग असे आहे.

प्रा. सहकारी सोसायट्यांच्या चिटणिसांना ४० ते १०० रु. पगारवाढ

सहकार मंत्र्यांचे आवाहन

राज्यातील प्राथमिक सहकारी सोसायट्यांच्या सचिवांना किमान ४० ते जास्तीत जास्त १०० रुपये वेतनवाढ देण्याचा निर्णय सहकारमंत्री श्री. यशवंतराव मोहिते यांनी घोषित केला आहे.

महाराष्ट्र राज्य मंत्रिमंडळाने सहकारी सोसायट्यांच्या सचिवांच्या वेतनावाबत कोरे समितीचा अंतरिम अहवाल विचारात घेऊन वेतनश्रेणीबाबत निर्णय ठरविला.

राज्यातील १३ हजार सोसायटी सचिवांना अंतरिम वेतनश्रेणी १-७-७२ पासून लागू केली जाईल. थकबाकी म्हणून त्यांना १ कोटी, २८ लाख रुपये यावे लागतील. या निर्णयामुळे सर्व सोसायट्यांना मिळून दरवर्षी उत्पन्नापेक्षा २७४.५४ लाख रुपये जादा यावे लागतील. हा सर्व बोजा प्राथमिक सोसायट्या, मध्यवर्ती बँका, शिसर बँका व सरकार यांना सोसावा लागणार आहे.

सहकारी सोसायट्यांच्या सचिवांना संवर्गीकरण योजनेअंतर्गत (१) निवड श्रेणी २००-१०-३००, (२) प्रथम श्रेणी १६०-८-२०० व (३) द्वितीय श्रेणी ८०-४-१००-५ १२५-७-१६० अशी आहे. कोरे समितीने शिफारस केलेल्या व शासनाने स्वीकारलेल्या वेतनश्रेणी पुढीलप्रमाणे राहातील—

प्रथम श्रेणी— ३००-२०-५०० दक्षता रोध द्वैवार्षिक २५-६००.

द्वितीय श्रेणी— २००-१०-३०० दक्षता रोध त्रिवार्षिक १५-३६०.

तृतीय श्रेणी— १२५-५-१५०-५-२०० दक्षता रोध द्विवार्षिक ८-२३२.

संवर्गीकरण योजनेप्रमाणेच शासनाने स्वीकृत केलेल्या वेतनश्रेणीही एकत्रित आहेत.

कोरे समितीने शेती कर्जपुरवठा व्यवस्थेची पूर्ण पुनर्रचना सुचविली आहे. सध्या ज्या सोसायट्या आहेत त्यांपैकी नऊ हजार सोसायट्या कमकुवत सोसायट्या आहेत, त्या दुसऱ्या सोसायट्यांत विलीन कराव्या अशी या पुनर्रचनेची महत्त्वाची शिफारस आहे.

सरकार वेतनश्रेणीत सुधारणा करित असले तरी औरंगाबाद, नांदेड, बीड, उस्मानाबाद, यवतमाळ, बुलढाणा, जळगाव, नाशिक व नगर या नऊ जिल्हांतील सचिवांनी दबावाचा पवित्रा घेऊन अघोषित संप चालू केला. कर्जमर्यादापत्रके तयार न करणे, सरकारशी असहकार करणे, सोसायट्यांचे दफ्तर घेऊन पसार होणे असे प्रकार सुरू केले आहेत. याचा परिणाम दुष्काळ-जर्जर व कर्जपीडित शेतकऱ्यांवर विपरीत होणार आहे म्हणून या भयंकर प्रकारापासून परावृत्त व्हावे.

यकित कर्जातून मार्ग काढण्याचा व शेतकऱ्याला नवीन कर्जाचा पुरवठा करण्याचा प्रयत्न सरकार करित असून १५० ते १७५ कोटी रुपये नव्याने उपलब्ध होत आहेत. अशा वेळी सोसायट्यांच्या सचिवांचे आढमुठे व सहानुभूतिशून्य धोरण असेच राहिले तर शेतकरी जीवनातून उठेल व राज्य आर्थिक अरिष्टात सापडेल.

सायकलीची सर इतर वाहनांना नाही

संयुक्त राष्ट्र संघटनेचे जिनिव्हा येथे एक माहिती केंद्र आहे. केंद्रामार्फत मुख्यतः आर्थिक व सामाजिक वार्ता प्रसृत करण्यात येत असतात. केंद्रामार्फत वाहन म्हणून सायकलीची तरफदारी करणारे एक वार्तापत्र प्रसिद्ध करण्यात आले आहे. अलीकडे जगभर दृषितीकरणाने जो प्रश्न उत्पन्न झाला आहे त्या दृष्टीने विचार करता सायकलीसारखे वाहन नाही असा अभिप्राय वार्तापत्रांत व्यक्त करण्यात आला आहे. वार्तापत्र म्हणते की, सायकल हे एक स्वच्छ, आवाज न करणारे, कमी खर्चाचे, कमी त्रासाचे आणि आरोग्यप्रद वाहन आहे; सध्या जगात सर्वत्र औद्योगिक शक्तीचा पुरवठा अपुरा पडू पाहात आहे. कोठलेही यांत्रिक वाहन घेतले की त्याला इंधनाचा म्हणजे शक्तीचा पुरवठा लागतोच. म्हणजेच ही वाहने खर्चाच्या दृष्टीने महागडी असतात. सायकलीचे मात्र तसे नाही. माणूस, निरनिराळे प्राणी आणि यंत्र आपल्या वजनाच्या प्रमाणात किती शक्तीत किती अंतर तोडतात ह्याचा अभ्यास केला तर सायकलीची श्रेष्ठता पटण्यासारखी आहे. एखादा मनुष्य चालत असला तर त्याला त्याच्या प्रत्येक किलोग्रॅम वजनाने ०.७५ कॅलरीज एवढी शक्ती प्रत्येक किलोमीटर अंतर तोडण्यासाठी लागते. पण घोडा, साल्मन मासा अगर जेटवर चालणारे विमान ह्यांच्याशी तुलना करता मनुष्य कार्यक्षमतेत कमी भरतो. माणूस सायकल वापरू लागला म्हणजे मात्र त्याची कार्यक्षमता वाढते. सायकलवरून जाऊ लागल्यावर ठराविक अंतर तोडण्यासाठी त्याला चालण्यापेक्षा कमी शक्ती लागू लागते. म्हणजे एक किलोमीटर अंतर तोडण्यास त्याला सायकलीवरून ०.१५ कॅलरीज एवढीच शक्ती पुरते.

Fergusson College, Poona 4

The College will reopen on the 15th June, 1973 for the academic year 1973-74. Applications for admission should be made in the prescribed form immediately after the results of the qualifying examinations are declared.

Students of this College seeking admission to S. Y. B. Sc. class should ensure their admission immediately.

D. A. Dabholkar

Principal

31-5-1973.

व्यवस्थापनातील समस्या (८)

प्रामाणिकपणा व सचोटीचे बक्षीस

(लेखक : शाम रघुनाथ साखरे, कॅशियर, बँक ऑफ महाराष्ट्र, तासगाव शाखा)

अहमदनगर जिल्हा मार्केटिंग, अहमदनगर या सोसायटीत रामराव दोन चार वर्षांपूर्वीपासून सेक्रेटरी म्हणून काम करू लागले. शिक्षणाच्या दृष्टीने ते पदवीधर नव्हते. मात्र कॉलेजचा उंबरठा ओलांडून आले होते. ज्या वेळी त्यांनी सोसायटीत सेक्रेटरीपदाची सूत्रे हाती घेतली त्या वेळी सोसायटी अगदी प्राथमिक अवस्थेत होती. त्यांनी आल्यावर प्रथम सहा महिने सोसायटीचे कामकाज पाहिले व सर्व दृष्टीने विचार करून सोसायटीत लक्ष घालून वाढ करण्याचे ठरवले. प्रथम आल्यावर सर्व वातावरण उदास व निरुत्साही होते. एकूण चारपाच नोकर, किरकोळ धान्य विकणे, विकत घेणे व हिशोब ठेवून, चेअरमन व डिस्ट्रिक्ट डेप्युटी रजिस्ट्रार यांच्या सूचनेची फक्त अंमलबजावणी करणे एवढेच काम होते.

सर्व पाहणी करून रामराव यांनी असलेल्या नोकरांचे पगारांत प्रथम रु. ५० ते ७५ पर्यंत वाढ केली. सोसायटी नुकसानीत असतांना पगारवाढ हे पाहून नोकरांनाही आश्चर्य वाटले. पगार वाढवून रामरावांनी नोकर लोकांना कामाची शिस्त लावली. पगार वाढल्यामुळे नोकरवर्ग विश्वासाने व आत्मीयतेने काम करू लागला.

नंतर सोसायटीचे भांडवल वाढवणेसाठी शेअर्स गोळा करण्यास सुरुवात केली व स्वतःच्या गोड स्वभावाने, व्यक्तिमत्त्वाने त्यांनी लोकांशी तसेच सेवा सहकारी सोसायट्यांशी संपर्क साधून भांडवल वाढवले. त्याचप्रमाणे अहमदनगर जिल्हा मध्यवर्ती सहकारी बँकेशी संपर्क साधून आपण करणार असलेल्या कामांची व सोसायटी वाढीची पूर्ण कल्पना देऊन मोठ्या प्रमाणावर कर्ज उभारणी केली व सोसायटीचा व्यवहार वाढवण्यास त्याचा पुरेपूर उपयोग केला जाऊ लागला. हे सर्व करीत असताना त्यांनी सोसायटीचा नोकरवर्ग व अधिकारीवर्ग यांना विश्वासात घेतले होतेच. मात्र त्यांनी स्वतः त्यासाठी फारच परिश्रम केले होते, जिद्द व चिकाटीने काम करीत होते.

चार-पाच वर्षांत सोसायटीचे व्यवहार व स्वरूप यांत मोठा बदल झाला. ४-५ नोकरांचे जागी १००-१२५ नोकर काम करू लागले. सेक्रेटरी यांचे स्वतंत्र व प्रशस्त ऑफिस थाटले गेले. जिल्ह्याच्या ठिकाणी व जिल्ह्यात सोसायटीच्या अनेक शाखा निर्माण झाल्या. लोकांच्या तोंडीही सर्वत्र सोसायटीबद्दल चर्चा चालू झाली. विशेषतः रामराव यांच्याबद्दल लोकमत चांगले बनले. लोकांना चांगला माल, स्वस्त माल मिळू लागला. याचा अभिमान रामराव यांनाही वाढू लागला.

नियमाप्रमाणे जिल्हा मार्केटिंग सोसायटीची जनरल बॉडी

मीटिंग होऊन चेअरमन नवीन आले. इतर मॅम्बरही त्यांच्या मताचे होते.

एके दिवशी सकाळी मार्केटिंग सोसायटीचे चेअरमन यांचे कडून सेक्रेटरी यांना बोलावणे आले. चेअरमन व सेक्रेटरी बसून इतर सर्व गप्पागोष्टी मोकळेपणाने बोलले आणि शेवटी चेअरमन यांनी सेक्रेटरी यांना सांगितले “तीन पोती साखर मला पाहिजे आहे. तरी पाठवून या व मग जमासर्च (?) करून घेऊ.” सेक्रेटरी यांना हा प्रसंग नवीनच होता व इतर सोसायटीत असे प्रकार चालतात असे ते ऐकत होते. पण आपल्या सोसायटीत असा प्रकार होऊ घायाचा का, असा विचार त्यांचे मनात आला. तथापी रामराव यांनी चेअरमन यांना विचारले, “तीन पोती कुणाला विकली म्हणून दाखवायचे व हिशेब कसा दाखवायचा ?”

आता काहीतरी उत्तर देणे भाग होते म्हणून चेअरमन अगदी सहजतेने व हसत म्हणाले “अहो, तुम्ही सेक्रेटरी; कसा जमासर्च करायचा हे काय मी सांगायला पाहिजे ! आपणाला सर्व माहिती आहेच. माझे काम झाले पाहिजे; बाकी मला माहित नाही.”

रामराव तेथून ऑफिसमध्ये आले. पण त्यांचे लक्ष कामात लागेना. साखर पाठवावी व मोकळे व्हावे असाही विचार त्यांचे मनात आला. पण वेळीच याळा पायबंद घालावा हा विचार त्यांचा पाठपुरावा करू लागला. साखर न पाठवून निरोप घ्यावा कां ? हा विचार त्यांना त्रस्त करू लागला. साखर न पाठवावी तर स्वतःच्या नोकरीचा प्रश्न आहे. या सर्व विचाराने ते बेचैन झाले. निदान आपण सचोटीने वागू व काही पुरावा म्हणून त्यांनी बंद पाकिटातून चेअरमन यांना चिठी पाठवली व त्यात लिहिले, “आपणास किती पोती साखर पाठवणे व त्याची किंमत केशा पाठवता ते कळवावे.”

चिठी पाहून चेअरमनमधील “चेअरमन” जागृत झाला व ते काय समजायचे ते समजले व प्यादं हलवलं पाहिजे हा विचार त्यांचे मनात आला. कारण, “मी चेअरमन; तऱ्हे राखणार तो पाणी पिणार”, हा रास्त मार्ग त्यांना दिसत होता. शिवाय जिल्हा मार्केटिंगसारख्या मोठ्या पदावर काम करीत असतांना एवढाही मोबदला मिळू नये काय ? रामराव तर पगार घेतात, भत्ता घेतात. शिवाय शेवटी जबाबदारी चेअरमनचीच ना ? मग त्यांनी एवढी का टाळाटाळ करावी ?

दुसरे दिवशी सेक्रेटरी यांचे टेबलावर ऑर्डर होती, त्यात लिहिले होते “कामाचा व सोसायटीचा व्याप फारच वाढला आहे त्यामुळे आम्हांला पदवीधर मनुष्य नेमणे आवश्यक आहे व त्याची आम्ही १ तारखेपासून नेमणूक करीत आहोत. आपण त्यांचे असिस्टंट म्हणून तूर्त काम करावे. पुढील ऑर्डर नंतर दिली जाईल.”

यात रामराव यांचे बरोबर का चेअरमन यांचे बरोबर व अशा परिस्थितीत स्वाभिमानी व विश्वासू रामराव यांनी काय करावे, हे वाचकांनी सांगावे.

वॉटरगेटच्या भाजगडीमुळे सोने भडकल

अमेरिकेच्या अध्यक्षीय गेल्या निवडणुकीत रिपब्लिकन पक्षाने डेमोक्रेटिक पक्षाच्या निवडणुक कचेरीत हेरगिरी करण्याचा प्रयत्न केला. तो उघडकीस येऊन जगभर त्याचे पडसाद उठले. लंडन व पॅरिसमधील जाणकारांच्या मते सोन्याची किंमत एकदम भडकण्यास हे प्रकरणही कारणीभूत झाले आहे. युरोपच्या सुल्या बाजारात सोन्याची किंमत दर औंसाला १०० डॉलरपेक्षाही अधिक चढली. ह्या प्रकरणामुळे अध्यक्ष निक्सन ह्यांच्या प्रतिष्ठेला जबर धक्का बसून युरोपमधील चलने आणि पौंड ह्यांना अधिक बळकटी आली आणि त्या मानाने डॉलर कमकुवत झाला. प्रे. निक्सन अमेरिकन काँग्रेसपुढे एक व्यापार-विषयक बिल आणणार आहेत. त्याचा उद्देश व्यापार अधिक सवलतीचा करण्याचा आहे. परंतु वॉटरगेट प्रकरणी प्रे. निक्सन ह्यांच्यावर शिंतोडा उढाल्यामुळे ह्या बिलाला काँग्रेसची मंजूरी ते मिळवू शकतील की नाही ह्याविषयी संशय उत्पन्न झाला आहे. अर्थातच युरोपमधील देश सावधपणे पावले टाकत आहेत. सोन्याची किंमत भडकण्यास इतरही कारणे झाली. डॉलरचे सोन्यांत रूपांतर करून घेण्याची उसळलेली लाट हेही एक कारण सांगता येईल. शिवाय लंडन व झ्यूरिक ह्या मोठ्या सोने-बाजारांत सोन्याचा पुरवठाही कमी होऊ लागला आहे. सोव्हिएट रशिया आणि दक्षिण आफ्रिका हे देश जगातील सोने निर्माण करणाऱ्या देशांत अग्रगण्य आहेत. त्यांच्याकडून पूर्वीप्रमाणे सोने बाजारात येत नाही. जगातील सर्वच देश चलनवृद्धीच्या भोवण्यात सापडले आहेत. पाश्चिमात्य देशही त्यातून सुटलेले नाहीत. चलनवृद्धीमुळेही सोन्याचे भाव चढण्यास मदत झाली आहे.

उत्तर प्रदेशातील साखरेचे उत्पादन

चालू हंगामात उत्तर प्रदेशातील साखरेचे उत्पादन १० लाख टन ठरविण्यात आले होते. परंतु प्रत्यक्षात मात्र सुमारे १३.५ लाख टन उत्पादन होईल असा अंदाज आहे. पुढील वर्षाच्या हंगामाचे चित्र मात्र उत्साहजनक नाही. साखरेसाठी लागणाऱ्या उसाचा पुढील हंगामात तुटवडा पडण्याचा संभव निर्माण झाला आहे. कारण उसाच्या शेतकऱ्याला पुरेसा पाणीपुरवठा मिळत नाही आणि खताचीही टंचाई भासत आहे. उसाच्या पिकाला १५,००० टन खताची जरूरी आहे, पण फक्त ५०० ते ६०० टन खतच मिळू शकेल असे दिसत आहे. मुंबईहून काही प्रमाणात खत येऊ लागले आहे. तरीमुद्दा राज्याच्या शेतखात्याला जरूर असणाऱ्या खताच्या ५०% पेक्षा अधिक खत मिळविण्याची आज्ञा वाटत नाही. गेल्या वर्षी उस शेतकऱ्यांना ६०,००० टन खत पुरविण्यात आले होते. खताच्या कारखान्यांना करण्यात येणाऱ्या विजेच्या पुरवठ्यांत ४० टक्के कपात करण्यात आली, साहजिकच त्यांच्या उत्पादनात घट झाली आहे. ज्या ठिकाणी पाणी

उपसण्यासाठी दिवसेल पंपांचा उपयोग करण्यात येतो तेथील परिस्थितीही विकट झाली आहे. कारण दिवसेल तेलाचा पुरवठाही अपुरा पडत आहे. राज्य सरकारच्या उस-विभागाने पुढील हंगामात १६ लाख टन साखर तयार करण्याचे उद्दिष्ट ठरविले आहे. त्याचप्रमाणे उसाखाली असलेल्या जमिनीत १५ टक्क्यांनी वाढ करण्याचेही ठरविले होते. सध्या उत्तर प्रदेशातील २६ लाख एकरांत उसाची लागवड करण्यात येते. लागवडीचे क्षेत्र वाढ-विण्यासाठी प्रयत्न करण्यात येत आहेत. पण नव्या लागवडीला पाण्याचा पुरवठा अपुरा पडणार आहे. तेव्हा अखेर पावसाने हात दिला तरच तरणोपाय आहे.

पाकिस्तानी दैनिकाचे अरण्यरुदन

कराची येथे प्रसिद्ध करण्यात येणाऱ्या एका दैनिकाने भारताच्या ताब्यात असलेल्या ९० हजार पाकिस्तानी कैद्यांविषयी परखड विचार व्यक्त केले आहेत. आपल्या एका अग्रलेखात हे पत्र म्हणते की, बांगला देशातील बिहारी मुसलमानांना परत येऊ देण्यास विरोध करून पाकिस्तानचे सरकार युद्धकैद्यांचा प्रश्न अधिकच गुंतागुंतीचा करित आहे. पाकिस्तानने आता हा प्रश्न हेग येथील आंतरराष्ट्रीय न्यायालयात गुदरला आहे. ह्याचा अर्थ असा होतो की युद्धकैद्यांचा प्रश्न भारताशी सरळ वाटाघाटी करून सोडवण्याचा दरवाजा बंद करण्यात आला आहे. कारण ह्या आंतरराष्ट्रीय कोर्टाचा निकाल जाहीर होईपर्यंत युद्धकैद्यांचा प्रश्न तसाच लोंबकळत राहणार आहे. पाकिस्तान जागतिक कोर्टात गेल्यामुळे सिमला कराराचा भंग झाला आहे, असे भारत मानू शकेल. वास्तविक भारत-बांगला देश संयुक्त पत्रकात कैद्यांच्या, बांगलांच्या व पाकिस्तानी नागरिकांच्या त्रिविध अदलाबदलीबद्दल जो मार्ग सुचविण्यात आला आहे तो अनेक दृष्टींनी उत्साहजनक आहे. भारताने सुचविलेल्या मार्गाबद्दल पाकिस्तानला काही खुलासा हवा असेल तर दोन्ही देशांच्या प्रतिनिधींची बैठक घेण्यासही भारताने तयारी दाखविली आहे. परंतु तसे करण्यापूर्वी संयुक्त पत्रकातील अटी मात्र पाकिस्तानने मान्य केल्या पाहिजेत अशी भारताची भूमिका आहे. पाकिस्तानने बांगलामधील बिहारी परत घेण्याची तयारी दाखविली तर मग काही अडचण उरणार नाही. खुद्द पाकिस्तानात बिहारी मुसलमानांबद्दल सरकारने घेतलेल्या भूमिकेला एकमुस्वी पाठिंबा नाही. पाकिस्तानातील विरोधी पक्षांच्या संयुक्त आघाडीने बिहारी मुसलमानांच्या परतीला पाठिंबा दिलेला आहे.

विजेरीवर चालणाऱ्या मोटारगाड्या

विजेरीवर चालणाऱ्या प्रवासी व मालवाहू मोटारी रस्त्यावर धावू लागण्याचे दिवस फारसे दूर राहिलेले नाहीत. ब्रिटनमध्ये अशा मोटारींना लागणाऱ्या विजेच्या तयार करण्यात क्रांति होत आहे. नव्या प्रकारच्या विजेच्या वजनाने हलक्या असतील, पण त्यांची शक्ती मोठी असेल.

चीनच्या औद्योगिक वाढीला दुष्काळाचा तडाखा

दिल्ली येथील इन्स्टिट्यूट ऑफ डिफेन्स स्टडीज ह्या संघटनेने केलेल्या मूल्यमापनाप्रमाणे गेल्या वर्षी चीनमध्ये जो दुष्काळ पडला त्यामुळे त्या देशाच्या औद्योगिक प्रगतीचा वेग बराच मंदावला आहे. ह्या अभ्यासासाठी चीनमधील दोन प्रांत नमुन्यादाखल घेण्यात आले होते. दोन प्रांतांतील परिस्थितीवरून सर्व चीनविषयी निष्कर्ष काढण्यात आलेले आहेत. ते अर्थातच सर्वांशीनी बरोबर असणारे नसले तरी संबंध देशांतील परिस्थितीची थोडीबहुत कल्पना देण्याइतपत निर्दोष मानण्यास हरकत नाही. चीनचे राज्यकर्ते शेतीला सर्व अर्थव्यवस्थेचा पाया समजतात आणि उद्योगधंद्यांना त्या खालोखाल प्रमुख स्थान देतात. दुष्काळामुळे शेतीची दुरावस्था झाली आणि म्हणून औद्योगिक प्रगती मंद झाली असा निष्कर्ष त्यांनी काढला आहे. मोठ्या औद्योगिक संघटनाप्रमाणेच चीनमध्ये छोड्या व मध्यम प्रतीच्या उद्योगधंद्यांनाही मानाचे स्थान देण्यात आलेले आहे. ह्याचे एक उदाहरण म्हणून छोड्या खतकारखान्याचे देता येईल. चीनमध्ये अशा प्रकारचे छोटे खतकारखाने जवळजवळ साडेसात हजार आहेत आणि ते सर्व देशभर पसरून ठेवण्यात आलेले आहेत. दरम्यान गेल्या दोन वर्षांत चीनचा अमेरिकेबरोबर होणारा व्यापार बराच वाढला आहे. १९७१ साली चीनने अमेरिकेला ५० लाख डॉलर्सपेक्षाही कमी किमतीचा माल पाठविला होता. उलट अमेरिकेकडून चीनला करण्यात येणारी आयात दुर्लक्षणीय होती. १९७२ साली हे चित्र बदलून चीनला प्रतिकूल अशी तफावत उभयता देशांच्या व्यापारात झाली. अमेरिकेची चीनकडून आयात ३.२३ कोटी डॉलर्सच्या घरांत गेली. उलटपक्षी अमेरिकेने चीनला निर्यात केलेल्या मालाची किंमत ६ कोटी डॉलर्सपेक्षा थोडी अधिक झाली.

शस्त्रास्त्रासाठी लागणाऱ्या पोलादाचा कारखाना

आधुनिक शस्त्रास्त्रे तयार करण्याच्या कसनात भारत हळूहळू स्वयंपूर्ण होऊ लागला आहे. पण अजूनही काही खास प्रकारचे पोलाद तयार होत नाही. त्यासाठी परदेशांवर अवलंबून राहावे लागते. असे पोलाद फार मोठ्या प्रमाणावर लागते असे नाही. पण जे लागते, ते शस्त्रास्त्र निर्मितीच्या दृष्टीने अत्यंत महत्त्वाचे आहे. ह्या बाबतीत स्वयंपूर्ण होण्यासाठी ४८ कोटी रुपये खर्चून एक कारखाना उभारण्याचे भारत सरकारने ठरविले आहे. तोफखान्याच्या बाबतीतही असेच स्वावलंबनाचे धोरण स्वीकारण्यात येत आहे. अजून भारताच्या लष्करात दुसऱ्या महायुद्धात वापरल्या गेलेल्या २५ पौंडी तोफा आहेत. ह्या तोफेपेवजी दुसरी तोफ तयार करण्यात भारतीय शस्त्रज्ञांना व तंत्रज्ञांना यश मिळाले आहे. ह्या तोफा तयार करण्यासाठी ४० कोटी रुपयांचा कारखाना स्थापन करण्यात यावयाचा आहे.

मालमत्ता करण्याचा हक्क मूलभूत मानता येत नाही

संरक्षण उत्पादन खात्याचे राज्यमंत्री श्री. व्ही. सी. शुक्ल ह्यांनी मुंबई येथे बोलताना भारताच्या घटनेत समाविष्ट केलेल्या मूलभूत हक्कांविषयी आपले विचार व्यक्त केले आहेत. प्रोग्रेसिव्ह युफतर्फे आयोजित केलेल्या आपल्या व्याख्यानात ते म्हणाले की घटनेत मूलभूत हक्कांचा जो निर्देश करण्यात आलेला आहे त्यात मालमत्ता करण्याच्या हक्काचा समावेश आहे. हा हक्क मूलभूत हक्कांत समाविष्ट करण्यात ऐतिहासिक चूक झालेली आहे. देशाला जर प्रगती करावयाची असेल तर ह्या हक्काची मूलभूत हक्कांतून हकालपट्टी करण्यात आली पाहिजे. नाहीतर देशाची प्रगतिपथावरील पावले अडखळत पडतील. मूलभूत हक्कात निर्देश केलेले हक्क हवेसारसे विरळ आहेत. उलट, मालमत्ता करण्याचा हक्क हा व्यावहारिक व जड स्वरूपाचा हक्क आहे. हा हक्क फक्त कायदेशीर असू शकतो; मूलभूत असूच शकत नाही. अमेरिकेसारख्या भांडवलशाही देशातही ह्या हकाला फक्त कायदेशीर स्वरूपच आहे. कोणत्याही लोकशाही समाजात मालमत्तेचा हक्क हा मूलभूत मानता येणार नाही. सरकारने ज्या ज्या वेळी नवी वाट शोधण्याचा प्रयत्न केला त्या त्या वेळी प्रचलित परिस्थिती ज्यांना बदलावयास नको आहे त्यांच्या गटांकडून सरकारला प्रस्न विरोध सहन करावा लागला आहे. गतकालात न्यायसंस्थेतील नौकरांनी लोकसभेची इच्छा टाकल्याचे प्रयत्न केले आहेत. परंतु लोकांची इच्छा ही सार्वभौम ठरणे अत्यंत महत्त्वाचे आहे. जीवनावश्यक सर्व वस्तूंचा व्यापार स्वतःच्या हातात घेऊन सरकार दलालांचा वर्ग नाहीसा करील अशी आशा त्यांनी व्यक्त केली. त्यांच्या मताने किमतीमधील चढउतार दलालच घडवून आणतात.

परदेशात काम करणारे हिंदी तंत्रज्ञ

उच्च शिक्षण घेतलेले हिंदी तंत्रज्ञ अजूनही परदेशात जाण्यास उत्सुक असतात. त्यामुळे भारत हुषार तज्ज्ञांना मुक्त आहे. अशा शास्त्रज्ञांचा व तंत्रज्ञांचा बरोबर आकडा सांगता येत नाही. परंतु असा अंदाज आहे की ३०,००० कुशल तंत्रज्ञ परदेशात काम करीत आहेत. एकट्या अमेरिकेत ३,००० हिंदी शास्त्रज्ञ आणि २,००० पदव्युत्तर शिक्षण घेतलेले एंजिनिअर्स कामावर आहेत. त्याशिवाय विविध ज्ञानशाखातील उच्च शिक्षण घेणारे १० हजारवर विद्यार्थी वेगळेच. ह्या पारंगत तंत्रज्ञांत डॉक्टर्स व वैद्यकीय व्यवसायातील इतर कुशल लोक आहेतच. पण त्याशिवाय वाहतुकीचा खास अभ्यास केलेले अर्थशास्त्रज्ञ, रासायनिक एंजिनिअर्स, शेतीतज्ज्ञ, इत्यादींचाही समावेश आहे. भारताला ह्या तंत्रज्ञांची गरज नाही असे मात्र म्हणता येत नाही.

D. E. Society's
Brihan Maharashtra College of Commerce
Poona-4.

**"Admission For The Academic
Year 1973-74."**

The College will reopen on 15th June, 1973 for the academic year 1973-74. In view of the limited accommodation, admissions to the B. Com. Part I, S. Y. B. Com. and T. Y. B. Com. classes will be given in the first instance to the students of this College. Students from other Colleges will be admitted, only if vacancies are available.

Hours for Admissions :— 11.00 a. m. to 2.00 p. m.

1. The programme of the admission to the various classes will be as follows ;—

P. D. Com.	: From 7th June to 9th June.
B. Com. Part I	} From 4th June to 7th June.
S. Y. B. Com.	
T. Y. B. Com.	
(B. Com. Part I, S.Y.B. Com. and T. Y. B. Com. students who could not enroll themselves between 4th and 7th June,	

should secure the admission between 11th June and 14th June.)

M. Com. : From 21st June to 25th June.
(M. Com. Classes will begin from 1st July 1973).

Students of this College must bring their Identity Card and their statement of marks with them at the time of taking the admission.

2. Students seeking admission to the Pre-Degree Commerce class should bring with them the following along with the admission form :—

(1) S. S. C. Statement of Marks

(Two copies of the same)

(2) School leaving certificate (do)

(3) Identity card-size photograph (Two copies)

Forms of application for admission and Copies of the Prospectus will be available in the College Office during Office hours.

3. Students should note the following College timings for the new academic year :—

P. D. Com. and T. Y. B. Com. : 8-00 a. m. to 11-20 a. m.

B. Com. Pt. I & S. Y. B. Com. : 11-45 a. m. to 2-45 p. m.

M. Com. : 6-00 p. m. to 8-15 p. m.

N. K. Kulkarni
Principal.

म. ए. सोसायटीचे
गरवारे कॉलेज ऑफ कॉमर्स
पुणे ४

- * उन्हाळ्याच्या सुटीनंतर दि. १५ जून १९७३ पासून शैक्षणिक वर्षाची सुरुवात.
- * बी. कॉम, पदवीसाठी, अॅडव्हान्स्ड अकॉउंटिंग अँड ऑडिटिंग, अॅडव्हान्स्ड कॉस्ट-अकॉउंटिंग व इंडस्ट्रियल मॅनेजमेंट या विषयांची सोय,
- * एम. कॉम. (दुसरा भाग) च्या अभ्यासक्रमासाठी अॅडव्हान्स्ड अकॉउंटिंग, अॅडव्हान्स्ड कॉस्टिंग, बिझिनेस अॅडमिनिस्ट्रेशन व कंपनी लॉ अँड टॅक्सेशन् या विषयांची सोय.
- * एम. कॉम. व बी. कॉम. चे वर्ग सकाळी ७।। ते ११।।. पदवीपूर्व व एफ. वायू. कॉम. चे वर्ग दुपारी ११।। ते ४।।
- * माहितीपत्रक व 'प्रवेश अर्ज' कचेरीत ७५ पैशाला मिळेल. टपालाने पाहिजे असल्यास १ रु. ची तिकीटे पाठवावीत. कार्यालयाची वेळ सकाळी ९ ते दुपारी २.
- * १९७२-७३ मध्ये याच महाविद्यालयात शिकत असलेल्या व मार्च १९७३ मध्ये झालेल्या विद्यापीठाच्या विविध परीक्षांत उत्तीर्ण होणाऱ्या विद्यार्थ्यांनी निकाल लागल्यावर ताबडतोब प्रवेश घ्यावा. उशिरा आल्यास प्रवेशाची हमी नाही.

दि. ३१ मे १९७३

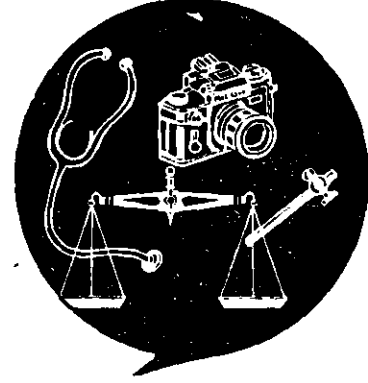
श. वा. चिरमुले,
प्राचार्य

गुजरात राज्यांत नवीन गौळवाडे स्थापणार

गुजरात राज्यांत सध्या ८ गौळवाडे आहेत. त्यांत येत्या ५ वर्षांत आणखी आठांची भर घालण्यात यावयाची आहे. गुजरातच्या शेती व गौळवाडे सात्याच्या मंत्र्यांनी ही माहिती देताना आणखी असे सांगितले की राज्यांत ८ निरनिराळ्या जिल्ह्यांत नवीन गौळवाडे स्थापन करण्यात येतील. ते सर्व कार्यान्वित झाले म्हणजे मुंबई-दिल्लीसारख्या मोठ्या शहरांची गरज तर भागविता येईलच. पण त्याशिवाय इतरत्रही काही दूध-पुरवठा करता येणे शक्य होईल. गौळवाडे स्थापन करण्यासाठी राज्य सरकारने डेअरी डेव्हलपमेंट कॉर्पोरेशनची संघटना उभारली आहे. कॉर्पोरेशनचे भांडवल २ कोटी रुपयांचे असेल. त्यांतील ५० लाख रुपयांची सोय चालू आर्थिक वर्षांत करण्यात आली आहे. नव्या गौळवाड्यांच्या स्थापनेची सुरुवात म्हणून अमरेली, कच्छ आणि बलसाड जिल्ह्यांत त्यांची प्राथमिक संघटना करण्यात येणार आहे. राज्य सरकारला मध्यवर्ती सरकारकडून ८ कोटी रुपयांची मदत मिळणार आहे. ह्या रकमेचा उपयोग करून दूधसागर, अमूल, इत्यादी गौळवाड्यांचा विस्तार करण्यात येणार आहे. विस्ताराचे काम पूर्ण झाल्यावर मुंबईच्या दूधदुभत्यांच्या गरजा नीट भागविता येणे शक्य होईल. सध्या राज्यांत मेहसाणा, सेडा, सुरत, बडोदा, भडोच, बनासकंठा, साबरकंठा आणि अहमदाबाद ह्या ठिकाणी गौळवाडे आहेत. ह्या सर्व गौळवाड्यांत मिळून दररोज सरासरी १० लाख लिटर दूध तयार होते. तथापि ह्या गौळवाड्यांतून पूर्ण उत्पादनक्षमतेने उत्पादन होत नाही. तसे ते झाले तर दुधाचे उत्पादन सध्याच्या दुप्पट होण्यासारखे आहे. दुधाचा पुरवठा भरपूर व्हावा म्हणून राज्य सरकार चांगल्या दुधाळ गाईंची व म्हशींची पैदास करण्याची सटपट करीत आहे.

स्टेट्समनच्या वार्षिकातील अपप्रचार

लंडन येथून प्रसिद्ध होणाऱ्या स्टेट्समनच्या वार्षिकात १९७१ अखेर झालेल्या भारत-पाकिस्तान युद्धाबद्दल गैरसमज पसरविण्यासारखा अपप्रचार करण्यात आलेला आहे ह्या घडामोडींसंबंधी माहिती देताना स्वच्छ असे म्हटले आहे की १९७१ च्या डिसेंबर महिन्यात भारताने पाकिस्तानशी युद्ध सुरू केले. असे विधान वार्षिकात तीन ठिकाणी करण्यात आले आहे. जगाच्या नकाशातील कालदर्शक विभाग आणि टेलिकम्युनिकेशन्स ह्या बाबतीत मात्र भारताला वगळण्यात आलेले आहे. बांगला देशाची पाकिस्तानी लष्कराच्या मगरमिठीतून सुटका करण्यात येतील मुक्तिवाहिनीने बरीच कामगिरी केलेली आहे. तिचा उल्लेख करण्यात आलेला नाही. भारताने पूर्वे पाकिस्तानच्या लष्कराचा पराभव केला असा उल्लेख करून पश्चिम आघाडीवरील घटनांबाबत संपूर्ण मौन्य पाळण्यात आलेले आहे.

बँकेच्या धनवर्धिनी ठेव योजनेतील एक योजना

निवृत्ती वेतन (पेंशन) योजना

डॉक्टर, व्यापारी, दुकानदार, कारागीर, फोटोग्राफर
असे आपण कोणतेही व्यवसायिक असा
निवृत्ती वेतनाची आपली सोय ही बँक करते.

दि युनायटेड वेस्टर्न बँक लि.

स्थापना
१९३६

मुख्य कार्यालय
चिरमुले निकेतन, राजपथ सातारा.

शेड्युल्ड
बँक

महाराष्ट्रात सर्वत्र शाखा

कामिबंद, सत्यमेव

नोगी सेल्स कॉर्पोरेशन

१०० जगन्नाथ टॉपरदोळ रोड, मुंबई ४. पी. आर.

दि महाराष्ट्र स्टेट को-ऑपरेटिव्ह लंड डेव्हलपमेंट बँक लि.

जे. के. विल्डिंग, १ रा माळा, नरोत्तम मोरारजी मार्ग,
वॅलार्ड इस्टेट, मुंबई नं. १.

तारेचा दूरमुख्य कार्यालय : २६७८० १/२/३ (३ लाईन्स)
पत्ता : चवकार्यकारी संचालक : २६१४९७
"मॉर्गेंज" नी (वायरेट लाईन)
उपकार्यालय नं. १: २६०३०६ नं. २: २६०००६

राज्य सहकारी भूविकास बँक व राज्यातील तिच्या २५
जिल्हा शाखा यांच्यामार्फत तगाई योजनेखाली विहिरी, ऑईल
इंजिन्स, पंपिंग सेट्स, इलेक्ट्रिक मोटर्स तसेच ट्रॅक्टर व जमीन-
सुधारणेकरिता कर्ज-वाटप करण्यात येते. जून १९७२ अखेर
बँकेचे भागभांडवल - ९ कोटी ३० लाख, गंगाजळी ८३ लाख,
ऋणविमोचन निधीची गुंतवणूक ५७ कोटी व येणे कर्ज
१२१-२२ कोटी आहे.

डी. पत्त. जोशी
अध्यक्ष

रा. गो. गोखले
न्यवस्थापक

जी. पी. भावे
कार्यकारी संचालक

" नवभारताच्या उभारणीमध्ये सहकारी चळवळ
फार महत्त्वाची भूमिका पार पाडीत आहे. "

—पं. जवाहरलाल नेहरू

महाराष्ट्रातील सहकारी चळवळींची प्रेरक शक्ती

दि महाराष्ट्र स्टेट को-ऑपरेटिव्ह बँक लिमिटेड

मुख्य कार्यालय :
फोर्ट, मुंबई १.
मुंबईतील शाखा २१

प्रादेशिक कार्यालय :
महाल, नागपूर
नागपूरमधील शाखा ५

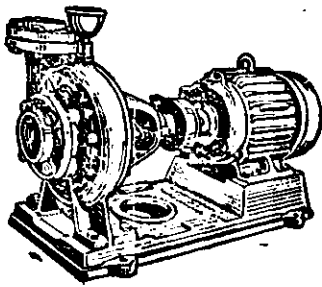
भांडवल व निधी	रु. २१ कोटी
ट्रेजी	रु. १०४ कोटी
दिलेली कर्जे	रु. १४९ कोटी
खेळते भांडवल	रु. २०५ कोटी

सामुदायिक हितासाठी झटणारी
आगळी बँक

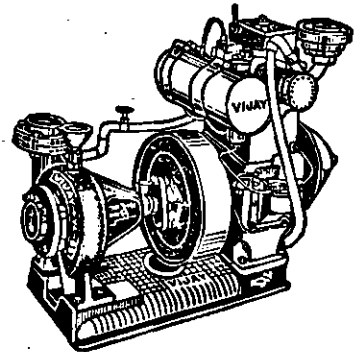
★ कार्यक्षमतेचा शिकामोर्तब ★

विजय पंपस् कार्यक्षमतेत नेहमीच आवाडीवर—

आता—भारतीय मानक संस्थेकडून विजय पंपास I. S. I. मार्क * दर्जेदार पंप निर्मितीची हमी.

इंजिन असो अगर इले. मोटार असो,
त्यांस "विजय" पंपाची
आवश्यकता आहेच.

कारखानदार—
फोन : २३२
तार : Vijayplow

न्यू विजय इंडस्ट्रीज लि.

विश्रामबाग—सांगली (महाराष्ट्र)

हे पत्र पुणे, पेठ शिवाजीनगर च. नं. ९१५/१ आर्यभूषण छापखान्यात, या इतपत्राचे मालक श्री. श्रीपाद वामन काळे यांनी छापिले व
'दुर्गाधिवास' ८२३ शिवाजीनगर (पो. ऑ. डेकन जिमखाना), पुणे ४, येथे प्रसिद्ध केले. (वार्षिक वर्गणी रु. ६)